

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
σε συνεργασία με το
ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΦΥΣΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
«ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ»
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ

ΔΙΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ:
ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΣΤΙΣ Τ.Π.Ε. ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ – ΨΥΧΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΤΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Τίτλος εργασίας

"Άγχος γονέων παιδιών με Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος και ο ρόλος της συμβουλευτικής παρέμβασης»

Ζυγογιάννη Ιωάννα, 473

Μεταπτυχιακή διατριβή που υποβάλλεται στην τριμελή επιτροπή για την απόκτηση του μεταπτυχιακού τίτλου του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης του Τ.Ε.Φ. – Δ.Π.Θ. σε συνεργασία με το Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. Δημόκριτος – Ινστιτούτο Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της Ένταξης»

Εγκεκριμένο από την τριμελή επιτροπή:

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: [Δρ. Αγάθη, Σταθοπούλου, ΕΔΙΠ Τμήματος Δημόσιας και Κοινωνικής Υγείας - ΠΑΔΑ]

2ο Μέλος: [Χριστίνα, Συριοπούλου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Τμήμα εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής Αγωγής – Πα. Μακ.]

3ο Μέλος [Δρ. Ζωή, Καραμπατζάκη, Συνεργαζόμενη Ερευνήτρια-Ι.Π.Τ. – Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. «ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ»]

Κομοτηνή, 2023

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σύγχρονα ερευνητικά δεδομένα αποδεικνύουν, πως το άγχος των γονέων παιδιών με Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος βρίσκεται σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα. Η φύση της διαταραχής καθώς και τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των γονέων δείχνουν να επηρεάζουν τις περισσότερες φορές τα επίπεδα του άγχους τους. Ωστόσο, τα προγράμματα συμβουλευτικής γονέων έχουν συχνά θετικά αποτελέσματα όσον αφορά στην αποτελεσματικότητα των γονέων στο ρόλο τους, επηρεάζοντας έτσι την ψυχική υγεία τους. Σκοπός της συγκεκριμένη έρευνας είναι να μελετηθεί το άγχος των γονέων παιδιών με αυτισμό και να διερευνηθεί η επίδραση του προγράμματος συμβουλευτικής θεραπείας στο γονεϊκό άγχος αλλά και οι διαφορές που προκύπτουν στα επίπεδα του άγχους, εξαιτίας των δημογραφικών χαρακτηριστικών των γονέων. Το δείγμα αποτέλεσαν 101 γονείς παιδιών με ΔΑΦ που φοιτούν στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση από όλη την Ελλάδα. Η μέθοδος συλλογής δεδομένων πραγματοποιήθηκε μέσω ενός ερωτηματολογίου συλλογής δημογραφικών δεδομένων και ερωτήσεων αναφορικά με τη συμβουλευτική παρέμβαση καθώς και τη κλίμακα Parenting Stress Index Short-Form. Τα αποτελέσματα έδειξαν, πως το συνολικό άγχος των γονέων ήταν σε σχετικά υψηλά επίπεδα και τα δημογραφικά στοιχεία των γονέων επηρέασαν τις υποκλίμακες της κλίμακας για το γονεϊκό άγχος. Τα υψηλότερα επίπεδα δυσφορίας παρατηρήθηκαν στους γονείς με μορφωτικό επίπεδο εκπαίδευσης τριτοβάθμιας και άνω και η μεγαλύτερη δυσλειτουργική αλληλεπίδραση στους γονείς άνω των 40 ετών και σε διαζευγμένους-άγαμους. Σχεδόν οι μισοί συμμετέχοντες του δείγματος είχαν ολοκληρώσει πρόγραμμα συμβουλευτικής θεραπείας, το οποίο είχε κυρίως θετικά αποτελέσματα στη δυσλειτουργική αλληλεπίδραση γονέα - παιδιού. Συμπερασματικά, ήταν σημαντική η επίδραση των δημογραφικών χαρακτηριστικών στα επίπεδα του γονεϊκού άγχους και οι απόψεις των γονέων για τη ενίσχυση του ρόλου τους ως γονείς, μέσα από τη συμβουλευτική θεραπεία είχε υψηλή συσχέτιση με το άγχος τους.

Λέξεις-κλειδιά: Άγχος γονέων, Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος, Συμβουλευτική Γονέων

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Akkok, F. (1994). An overview of parent training and counselling with the parents of children with mental disabilities and autism in Turkey. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 17(2), 129-138. Ανακτήθηκε 3 Απριλίου, 2023 από <https://link.springer.com/article/10.1007/BF01407969>
- Akter, S., Khatun, S., & Biswa, H. B. (2020). Parenting Stress of Mothers of Childs with Autism in Bangladesh. *Journal of Nursing and Health Science*, 9(4), 06-14. Ανακτήθηκε 26 Μαρτίου, 2023 από https://www.researchgate.net/profile/Happy-Biswas-2/publication/344649879_Parenting_Stress_of_Mothers_of_Childs_with_Autism_in_Bangladesh/links/5f86d53592851c14bcc6b796/Parenting-Stress-of-Mothers-of-Childs-with-Autism-in-Bangladesh.pdf
- Altieri, M. J., & von Kluge, S. (2009). Searching for acceptance: Challenges encountered while raising a child with autism. *Journal of intellectual and developmental disability*, 34(2), 142-152. Ανακτήθηκε 1 Απριλίου, 2023 από https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13668250902845202?casa_token=-4PVgcSDvxkAAAAA:biQWI8VD3qKqmf5VtrVENBNpgY6zt7adEUxMxq7MvGlpMzUPunPHSW0h2baLBv9Av7IQH0RpAHX0Uw
- American Counseling Association (2023). Ανακτήθηκε 24 Απριλίου, 2023 από <https://www.counseling.org/about-us/about-aca>
- Αντωνίου, Α.-Σ., & Πλούμπη, Κ. (2011). Το στρες που βιώνουν οι γονείς παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Στο Εταιρεία Ειδικής Παιδαγωγικής Ελλάδος (Επιμ.), Η Ειδική Αγωγή Αφετηρία Εξελίξεων στην Επιστήμη και στην Πράξη (Τόμος Ε', σσ. 138-149). Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.
- Baker, B. L., McIntyre, L. L., Blacher, J., Crnic, K., Edelbrock, C., & Low, C. (2003). Pre-school children with and without developmental delay: behaviour problems and parenting stress over time. *Journal of intellectual disability research*, 47(4-5), 217-230. Ανακτήθηκε 5 Απριλίου, 2023 από https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1046/j.1365-2788.2003.00484.x?casa_token=KGMhSV9MixQAAAAA%3ASiGFFNplPeRxPJenLK1XGI5T032XDqWcoqc33EQUudmWFTZOWnZcrfURwW7UD-Dc2KI3qceKSL-wH-nj

- Baker-Ericzén, M. J., Brookman-Frazee, L., & Stahmer, A. (2005). Stress levels and adaptability in parents of toddlers with and without autism spectrum disorders. *Research and practice for persons with severe disabilities, 30*(4), 194-204.
- Bebko, J. M., Konstantareas, M. M., & Springer, J. (1987). Parent and professional evaluations of family stress associated with characteristics of autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders, 17*(4), 565–576. doi:[10.1007/BF01486971](https://doi.org/10.1007/BF01486971).
- Bitsika, V., & Sharpley, C. (1999). An exploratory examination of the effects of support groups on the well-being of parents of children with autism-I: General counselling. *Journal of Applied Health Behaviour, 1*(2), 16-22.
- Clark, D. M., & Beck, A. T. (1988). Cognitive approaches. In C. G. Last, & M. Hersen (Eds.), *Handbook of Anxiety Disorders* (pp. 362-385).
- Clemens, N.A., (2004). Parents in Psychotherapy. *Journal of Psychiatric Practice, 10*(3), 182-184. Ανακτήθηκε 8 Απριλίου, 2023 από https://journals.lww.com/practicalpsychiatry/Fulltext/2004/05000/Parents_in_Psychotherapy.7.aspx?casa_token=YzV82kOQuFgAAAAA:aRtxYJjE1VCK9CKP0qnXyuedk4bPJs41XU8A9z28JfrhH6z2vHwReWsHocBdkt-P84RYA7dBMI9sAU5L4tgIXrcSm9QMN8it3L_1-vT7
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2008). *Methodology of educational research. Athens: Metaichmio.[In Greek]*.
- Collins, A. W., Maccoby, E. E., Stinberg, L., Hetherington, M. E., & Bornstein, H. M. (2000). Contemporary research on parenting: The case for nature and nurture. *American Psychologist, 55*, 218 – 232
- Davis, N. O., & Carter, A. S. (2008). Parenting stress in mothers and fathers of toddlers with autism spectrum disorders: Associations with child characteristics. *Journal of Autism and Developmental Disorders, 38*, 278–291. Ανακτήθηκε 7 Απριλίου, 2023 από <https://link.springer.com/article/10.1007/s10803-007-0512-z>
- Derguy, C., M'baïlara, K., Michel, G., Roux, S., & Bouvard, M. (2016). The need for an ecological approach to parental stress in autism spectrum disorders: The combined role of individual and environmental factors. *Journal of Autism and Developmental Disorders, 46*, 1895-1905. doi:10.1007/s10803-016-2719-3

- Elfert, M., & Mirenda, P. (2015). Evaluation of a support group for fathers of children with autism spectrum disorder. *Canadian Journal of Counselling and Psychotherapy*, 49(2). Ανακτήθηκε 6 Απριλίου, 2023 από <https://cjc-rcc.ucalgary.ca/article/view/61054>
- Endler, N.S., Parker, J.A. (1990). Stress and anxiety: Conceptual and assessment issues. *Stress Medicine*. 6: 243-248
- Estes, A., Munson, J., Dawson, G., Koehler, E., Zhou, X.-H., & Abbott, R. (2009). Parenting stress and psychological functioning among mothers of preschool children with autism and developmental delay. *Autism: The International Journal of Research and Practice*, 13(4), 375–387. doi:[10.1177/1362361309105658](https://doi.org/10.1177/1362361309105658).
- Falk, N. H., Norris, K., & Quinn, M. G. (2014). The factors predicting stress, anxiety and depression in the parents of children with autism. *Journal of autism and developmental disorders*, 44, 3185-3203. Ανακτήθηκε 6 Απριλίου, 2023 από <https://link.springer.com/article/10.1007/s10803-014-2189-4>
- Folkman, S., & Greer, S. (2000). Promoting psychological well-being in the face of serious illness: when theory, research and practice inform each other. *Psycho-Oncology: Journal of the Psychological, Social and Behavioral Dimensions of Cancer*, 9(1), 11-19. Ανακτήθηκε 2 Απριλίου, 2023 από [https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/\(SICI\)1099-1611\(200001/02\)9:1%3C11::AID-PON424%3E3.0.CO;2-Z?casa_token=sy-GAHXyxO4AAAAA:BlDAQ1hGTySmwK_JLESGIk6eEYIGTTwOr48EDeH3yZSyS4i_mszfnbkb65iPTHuu8QAuA6Ay3XKIt74](https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/(SICI)1099-1611(200001/02)9:1%3C11::AID-PON424%3E3.0.CO;2-Z?casa_token=sy-GAHXyxO4AAAAA:BlDAQ1hGTySmwK_JLESGIk6eEYIGTTwOr48EDeH3yZSyS4i_mszfnbkb65iPTHuu8QAuA6Ay3XKIt74)
- Freedman, B. H., Kalb, L. G., Zablotzky, B., & Stuart, E. A. (2012). Relationship status among parents of children with autism spectrum disorders: A population-based study. *Journal of autism and developmental disorders*, 42, 539-548. Ανακτήθηκε 8 Απριλίου, 2023 από <https://link.springer.com/article/10.1007/s10803-011-1269-y>
- Γαλάνης, Π. (2013). Εγκυρότητα και αξιοπιστία των ερωτηματολογίων στις επιδημιολογικές μελέτες. *Εφαρμοσμένη Ιατρική Έρευνα*, 30(1), 97-110.
- Γερουλίδου, Δ. Χ. (2019). Τα επίπεδα άγχους των γονέων παιδιών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες: συσχέτιση με την ποιότητα ζωής και την ικανοποίηση από τη ζωή. Ανακτήθηκε 3 Μαΐου, 2023 από

<https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/23286/3/GeroulidouDespoinaChrysovalantouMsc2019.pdf>

- Gray, D. E. (2002). Ten years on: A longitudinal study of families of children with autism. *Journal of Intellectual and Developmental Disability*, 27, 215– 222. Ανακτήθηκε 2 Απριλίου, 2023 από https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1366825021000008639?casa_token=oH4NwvcFJioAAAA:gagAdPHDsKy4EEs8A8rLD_eubxXHxvQCdbM0fgg9BEdq3I7qMfZB5rYwhF4cjW3I2QkTF-oQyv_vYg
- Gupta, V. B. (2007). Comparison of parenting stress in different developmental disabilities. *Journal of developmental and physical disabilities*, 19, 417-425. Ανακτήθηκε 25 Μαρτίου, 2023 από <https://link.springer.com/article/10.1007/s10882-007-9060-x>
- Hastings, R., & Symes, M. (2002). Early intensive behavioral intervention for children with autism; Parental therapeutic self-efficacy. *Research in Developmental Disabilities*, 23, 332341. Ανακτήθηκε 26 Μαρτίου, 2023 από https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0891422202001373?casa_token=oP1gRQglawEAAAAA:-kb4s-s3Ng9ulqsBp0EKYmjQQIqZOIMZ4jfEJbmg-kZclujW4uTsUuh6ulat1A6MfndXkvsLH3k
- Hastings, R. P. (2003). Child behaviour problems and partner mental health as correlates of stress in mothers and fathers of children with autism. *Journal of intellectual disability research*, 47(4-5), 231-237. Ανακτήθηκε 28 Μαρτίου, 2023 από https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1046/j.1365-2788.2003.00485.x?casa_token=yln5Z_fc3zcAAAAA%3AG0jIRYpcwRACKba6PfqkDsZFBpY6fd_DmiG9MSOLuzFzTM71IUGjV5WVzR8snpG5SQ7tQZCuj-VjqnPf
- Hastings, R. P., Kovshoff, H., Ward, N. J., Espinosa, F. D., Brown, T., & Remington, B. (2005). Systems analysis of stress and positive perceptions in mothers and fathers of pre-school children with autism. *Journal of autism and developmental disorders*, 35, 635-644. Ανακτήθηκε 4 Απριλίου, 2023 από <https://link.springer.com/article/10.1007/s10803-005-0007-8>
- Hoefman, R., Payakachat, N., van Exel, J., Kuhlthau, K., Kovacs, E., Pyne, J., & Tilford, J. M. (2014). Caring for a child with autism spectrum disorder and parents' quality of life: application of the CarerQoI. *Journal of autism and developmental disorders*, 44, 1933-1945. Ανακτήθηκε 3 Απριλίου, 2023 από <https://link.springer.com/article/10.1007/s10803-014-2066-1>

- Honey, E., Hastings, R. P., & McConachie, H. (2005). Use of the questionnaire on resources and stress (QRS-F) with parents of young children with autism. *Autism*, 9(3), 246-255. Ανακτήθηκε 5 Μαΐου, 2023 από https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1362361305053256?casa_token=Cfp9Rg8ayAEAAA:AA:hnmHL_OLmhiaACZH9NyENPnNmCRnnAjcvXDCmfef51BUQIOOyAVv3YMQ6tttJ-BXCYNcnsuDfA
- Hsiao, Y. J. (2018). Autism spectrum disorders: Family demographics, parental stress, and family quality of life. *Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities*, 15(1), 70-79. <https://doi.org/10.1111/jppi.12232>
- Καλαντζή-Αζίζι, Α., & Αναγνωστόπουλος, Φ. (επιμ.) (1999). Εισαγωγή στην Κλινική Ψυχολογία. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- Karst, J. S., & Van Hecke, A. V. (2012). Parent and family impact of autism spectrum disorders: A review and proposed model for intervention evaluation. *Clinical child and family psychology review*, 15, 247-277. <https://doi.org/10.1007/s10567-012-0119-6>
- Keller, D., & Honig, A. S. (2004). Maternal and paternal stress in families with school-aged children with disabilities. *American journal of orthopsychiatry*, 74(3), 337-348. Ανακτήθηκε 29 Μαρτίου, 2023 από https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1037/0002-9432.74.3.337?casa_token=yxLaash8zn8AAAAA:1P1aTDqmFJGiAqTQ0_5YMoWTC DAMu83c-MhnO2UewLm-vlke2QIEKeMUMG2z4ocgkoa0jsd_ASiysk
- Konstantareas, M. M., & Homatidis, S. (1989). Assessing child symptom severity and stress in parents of autistic children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 30(3), 459-470. Ανακτήθηκε 2 Απριλίου, 2023 από https://acamh.onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1469-7610.1989.tb00259.x?casa_token=yBJN48T9wIAAAAA:pSFYiaLYFI_hfZdFUB984_QxB0J4KZivOieaYrnbQtCeIYE0NnMoV6h6nHisfdKNwNatNSITY6XbJwMw
- Κοσμίδου – Hardy X. (1996). Συμβουλευτική (πρώτος τόμος) Θεωρία και πρακτική με ασκήσεις για την ανάπτυξη αυτογνωσίας και δεξιοτήτων συμβουλευτικής. Πολιτεία.
- Lazarus RS, Folkman S. Transactional theory and research on emotions and coping. *Eur J Pers*. 1987;1:141–69
- Lazarus, R. S., & Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping*. Springer publishing company. (135)
- Lazarus, R., & Folkman, S., (1984). "Stress, Appraisal, and Coping", Springer Publishing Company Inc, New York.
- Lazarus, R., (1999). "Stress and Emotion-A New Synthesis", Springer Publishing Company Inc., New York

- Lecavalier, L., Leone, S., & Wiltz, J. (2006). The impact of behaviour problems on caregiver stress in young people with autism spectrum disorders. *Journal of intellectual disability research*, 50(3), 172-183. Ανακτήθηκε 29 Μαρτίου, 2023 από https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1365-2788.2005.00732.x?casa_token=j2L-ecV-7OAAAAAA%3AkivWA4O1XaOPqhgkN8xDUlizxhq6j1wpkPqPhNLEyH82uj1EGPIVsmqwtABhYKcdyDSXKBZUwRky4wec
- Λεζέ, Ε. (2013). Κλινική γενετική εκτίμηση και αναπτυξιολογική εξέταση των παιδιών που γεννιούνται με προεμφυτευτική γενετική διάγνωση: αξιολόγηση του γονεϊκού άγχους (Doctoral dissertation, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (ΕΚΠΑ). Σχολή Επιστημών Υγείας. Τμήμα Ιατρικής. Τομέας Υγείας Μητέρας και Παιδιού. Εργαστήριο Ιατρικής Γενετικής). Ανακτήθηκε 30 Απριλίου, 2023 από <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/41208>
- Little, L. (2002). Differences in stress and coping for mothers and fathers of children with asperger's syndrome and nonverbal learning disorders. *Pediatric Nursing*, 28(6), 565–570. Ανακτήθηκε 5 Απριλίου, 2023 από <https://www.proquest.com/openview/0112265ea1ad51a24f531dabc2bf1208/1?pq-origsite=gscholar&cbl=47659>
- Lord, C., & Bishop, S. L. (2010). Autism Spectrum Disorders: Diagnosis, Prevalence, and Services for Children and Families. Social Policy Report. Volume 24, Number 2. *Society for Research in Child Development*.
- Malikiosi-Loizou, M. (1980). Carl R. Rogers: The client-centered approach to therapy. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 64-72.
- Μαλικιώση-Λοΐζου, Μ., (1993). Συμβουλευτική Ψυχολογία. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Μαλικιώση – Λοΐζου, Μ. (2011). Η Συμβουλευτική ψυχολογία στην εκπαίδευση. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Mancil, G. R., Boyd, B. A., & Bedesem, P. (2009). Parental stress and autism: are there useful coping strategies?. *Education and Training in Developmental Disabilities*, 523-537. Ανακτήθηκε 28 Μαρτίου, 2023 από <https://www.jstor.org/stable/24234260>
- Μάνος, Ν. (1997). Βασικά στοιχεία Κλινικής Ψυχιατρικής. University Studio Press.
- McAleese, A., Lavery, C., & Dyer, K. F. (2014). Evaluating a psychoeducational, therapeutic group for parents of children with autism spectrum disorder. *Child Care in Practice*, 20(2), 162-181. Ανακτήθηκε 1 Απριλίου, 2023 από

https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13575279.2013.820171?casa_token=rCcWoeBcVGQAAAAA:OyvCRrshm-VIc9evDXHb3bgcEHFcJb_UOJ0R1WXsNOYXkVbwxCtLchVIIKws2sx0dRg54T72eqGm

Minnes, P., & Woodford, L. (2005). Well-being in aging parents caring for an adult with a developmental disability. *Journal on Developmental Disabilities*, 11(1), 47– 66. Ανακτήθηκε 7 Απριλίου, 2023 από https://www.researchgate.net/profile/Patricia-Minnes/publication/253097252_Well-being_in_Aging_Parents_Caring_for_an_Adult_with_a_Developmental_Disability/links/556c612708aecc7773b102b/Well-being-in-Aging-Parents-Caring-for-an-Adult-with-a-Developmental-Disability.pdf

Μητρούση, Σ., Τραυλός, Α., Κούκια, Ε., & Ζυγά, Σ. (2013). Θεωρίες άγχους: Μία κριτική ανασκόπηση. *Ελληνικό Περιοδικό της Νοσηλευτικής Επιστήμης*, 6(1), 21-27.

Olsson, M. B., & Hwang, C. P. (2001). Depression in mothers and fathers of children with intellectual disability. *Journal of Intellectual Disability Research* 45, 535–43

Ορφανίδου, Μ. (2015). Μελέτη περίπτωσης στη συμβουλευτική γονέων: Μια βιωματική προσέγγιση της σχέσης γονέων και παιδιών σε ομάδες γονέων με τα παιδιά τους. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης*, 2015(2), 1052-1059. <https://doi.org/10.12681/edusc.270>. Ανακτήθηκε 5 Απριλίου, 2023 από <https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/edusc/article/view/270>

Osborne, L. A., & Reed, P. (2009). The relationship between parenting stress and behavior problems of children with autistic spectrum disorders. *Exceptional Children*, 76(1), 54-73. Ανακτήθηκε 5 Απριλίου, 2023 από <https://eric.ed.gov/?id=EJ855959>

Παπάνης Ε. , Γιαβρίμης Π. , Βίκη Α.(2009). Καινοτόμες Προσεγγίσεις στην Ειδική Αγωγή. Εκπαιδευτική έρευνα για τις ευάλωτες ομάδες πληθυσμού. Εκδόσεις: Ι.Σιδέρης, 70-72.

Παππά, Β., (2006). Επάγγελμα γονέας, Ψυχολογικοί τύποι γονέων και συμπεριφορά παιδιών και εφήβων. Αθήνα: Καστανιώτη

Pottie, C.G., & Ingram, K.M. (2008). Daily stress, coping, and well-being in parents of children with autism: A multilevel modeling approach. *Journal of Family Psychology* 22(6): 855–864. Ανακτήθηκε 6 Απριλίου, 2023 από <https://psycnet.apa.org/doiLanding?doi=10.1037%2Fa0013604>

- Razali, N. and Wah, Y. (2011) Power Comparisons of Shapiro-Wilk, Kolmogorov-Smirnov, Lilliefors and Anderson-Darling tests. *Journal of Statistical Modeling and Analytics*, 2, 21-33.
- Reitman, D., Currier, R. O., & Stickle, T. R. (2002). A critical evaluation of the Parenting Stress Index-Short Form (PSI-SF) in a head start population. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 31(3), 384-392. Ανακτήθηκε 29 Απριλίου, 2023 από https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1207/S15374424JCCP3103_10?needAccess=true&role=button
- Rivard, M., Terroux, A., Parent-Boursier, C., & Mercier, C. (2014). Determinants of stress in parents of children with autism spectrum disorders. *Journal of autism and developmental disorders*, 44, 1609-1620. Ανακτήθηκε 3 Απριλίου, 2023 από <https://link.springer.com/article/10.1007/s10803-013-2028-z>
- Rogers, C. R. (1961). On becoming a person. Boston: Houghton Mifflin, Co.
- Ρούσσος, Π. Λ. & Τσαούσης, Γ. (2020). *Στατιστική εφαρμοσμένη στις Κοινωνικές Επιστήμες με τη Χρήση του SPSS και του R*. 1η Έκδοση. Αθήνα: Gutenberg.
- Rosenbaum, J. F., Pollack, M. H., Anxiety. In N. Cassem (Ed.), (1991). The Massachusetts General handbook of general hospital psychiatry St. Louis, MO: C.V. Mosby.
- Samadi, S. A., McConkey, R., & Kelly, G. (2013). Enhancing parental well-being and coping through a family-centred short course for Iranian parents of children with an autism spectrum disorder. *Autism: The International Journal of Research and Practice*, 17(1), 27-43. doi:[10.1177/1362361311435156](https://doi.org/10.1177/1362361311435156).
- Samadi, S. A., & McConkey, R. (2014). The impact on Iranian mothers and fathers who have children with an autism spectrum disorder. *Journal of Intellectual Disability Research*, 58(3), 243-254. doi:[10.1111/jir.12005](https://doi.org/10.1111/jir.12005).
- Selye, H., & Fortier, C. (1950). Adaptive reaction to stress. Psychosomatic medicine.
- Selye H. The stress of life. Ed. McGraw Hill. New York, 1956
- Shtayermman, O. (2013). Stress and marital satisfaction of parents to children diagnosed with autism. *Journal of family social work*, 16(3), 243-259. Ανακτήθηκε 4 Απριλίου, 2023 από <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10522158.2013.786777>
- Smith, T. B., Oliver, M. N., & Innocenti, M. S. (2001). Parenting stress in families of children with disabilities. *American journal of orthopsychiatry*, 71(2), 257-261. Ανακτήθηκε 3 Απριλίου, 2023 από

https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1037/0002-9432.71.2.257?casa_token=I_5OlxUUzOcAAAAA:KuwUwUBtgNmF8q0HfSi1qzhFfpKZjKCC6KM67Wl-mrrwuMVz7tGgoC4WdyeS2zWtarjzcWgeg0-cxy_g

Spielberger, C.D. (1966). Theory and research on anxiety. In C. D.

Tehee, E., Honan, R., & Hevey, D. (2009). Factors contributing to stress in parents of individuals with autistic spectrum disorders. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 22(1), 34–42. doi:[10.1111/j.1468-3148.2008.00437.x](https://doi.org/10.1111/j.1468-3148.2008.00437.x).

Tomanik, S., Harris, G., & Hawkins, J. (2004). The relationship between behaviours exhibited by children with autism and maternal stress. *Journal of Intellectual and Developmental Disability*, 29(1), 16–26. doi:[10.1080/13668250410001662892](https://doi.org/10.1080/13668250410001662892).

Tortora, G. J., & Grabowski, S. R. (1993). Principles of Anatomy and Physiology, 7th edn. vol. 862.

Tyler, L. A. (1969). The work of the counselor. New York: Appleton-Century-Crofts

Vitaliano, P. P., Russo, J., Carr, J. E., Maiuro, R. D., & Becker, J. (1985). The ways of coping checklist: Revision and psychometric properties. *Multivariate behavioral research*, 20(1), 3-26. Ανακτήθηκε 8 Απριλίου, 2023 από https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1207/s15327906mbr2001_1

Westbrook, D. (2012). Εισαγωγή στη γνωσιακή συμπεριφορική θεραπεία, τεχνικές και εφαρμογές. Αθήνα: Πεδίο.

Χριστουλάκη, Α. (2022). Ποιότητα ζωής και άγχος γονέων παιδιών με αναπηρία ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες: μια διερευνητική μελέτη. Ανακτήθηκε 3 Μαΐου, 2023 από <https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/27872/4/ChristoulakiAlikiMSc2022.pdf>

Zaidman-Zait, A., Mirenda, P., Zumbo, B. D., Georgiades, S., Szatmari, P., Bryson, S., ... & Pathways in ASD Study Team. (2011). Factor analysis of the Parenting Stress Index-Short Form with parents of young children with autism spectrum disorders. *Autism Research*, 4(5), 336-346. Ανακτήθηκε 29 Απριλίου, 2023 από <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/aur.213>

Zaidman-Zait, A., Mirenda, P., Zumbo, B. D., Wellington, S., Dua, V., & Kalynchuk, K. (2010). An item response theory analysis of the Parenting Stress Index-Short Form with parents of children with autism spectrum disorders. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 51(11), 1269-1277. Ανακτήθηκε 5 Μαΐου, 2023 από <https://acamh.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1469->

7610.2010.02266.x?casa_token=l7vICcCyQp8AAAAA%3AiZtP7QeZgLTSCDX5s4vThuFdloqJntcaSo3gl-I-F0CusAl4RikeneuJOKz5KLguyZrx4FggmXsKA